

AYDEMİR BALKAN

**TANIDIĞIM
EŞSİZ İNSANLAR**

Atatürk, Nâzım Hikmet, Yaşar Kemal ve Diğerleri

AYDEMİR BALKAN

**TANIDIĞIM
EŞSİZ İNSANLAR**

Atatürk, Nâzım Hikmet, Yaşar Kemal
ve Diğerleri

Tarihçi Kitabevi Yayınları: 106
Tarihçi Kitabevi Genel Yayın Yönetmeni
Necip Azakođlu

Editör: Necip Azakođlu
Yayına Hazırlayan: Nevin Azakođlu
Sayfa ve Kapak Tasarım: Tarkan Togo

Baskı: Mart 2017
Boyutlar: 13,5 x 21 cm
Sayfa sayısı: 192 s.

Baskı ve Cilt:
İnkılap Kitabevi Baskı Tesisleri
Çobançeşme Mah. Altay sok. No:8 Yenibosna
BAHÇELİEVLER - İSTANBUL
Tel: +90 (212) 496 11 11
Sertifika no: 10614

ISBN: 978-975-2466-01-2
© Yayın hakları Tarihçi Kitabevi'ne aittir.
Bu eserin bütün hakları saklıdır. Yayınevinden yazılı izin alınmadan kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir şekilde kopya edilemez, çoğaltılamaz ve yayımlanamaz.

Tarihçi Kitabevi
www.tarihcikitabevi.com

Moda Caddesi No: 104/A Moda / KADIKÖY-İSTANBUL
Tel: 0 216 418 68 86
GSM: 0 530 370 74 11
E- posta: info@tarihcikitabevi.com

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	9
Birinci Bölüm: ATATÜRK	11
Atatürk - Sarı Zeybek	13
Dünyada Atatürk	21
Atatürk ve Türk kadını	32
Atatürk ve Batılılar	40
Balkan Paktı	42
Atatürk ve Nazi Almanyası	49
Atatürk ve Sürgün Kral	53
Atatürk'ün Ölümü ve Cenaze Töreni	65
İkinci Bölüm: NAZIM HİKMET	71
Nazım Hikmet - Paris'te Özel Konuğum	73
Üçüncü Bölüm: 27 MAYIS, MİLLİ BİRLİK KOMİTESİ VE BÖLÜNMELE	105
Dördüncü Bölüm: YAŞAR KEMAL	167
İnce Memed'den Önceki Yoksulluk Yılları	169

Özgeçmiş

Yazar, diplomat ve mimar Aydemir Balkan 1926'da İstanbul'da doğdu. Çocukluğunu Eskişehir'de geçirdi. Babası Yusuf Balkan, Hava Kuvvetleri'nde uçuş doktoruydu. Aydemir ilkokulu Eskişehir Demiryolu Okulu'nda okuduktan sonra Galatasaray Lisesi'ni bitirdi, sonra da İstanbul Teknik Üniversitesi'nde yüksek öğrenimini tamamladı. Bir süre İnşaat Fakültesi'nde asistan olarak çalıştı.

1952'de bölge planlama eğitimi için Fransa'ya gitti. Orada bir mimarlık atölyesinde çalıştı. Aynı zamanda Cumhuriyet gazetesine ve Akis dergisine dış politika konularında sürekli yazılar yazdı.

27 Mayıs'ta Milli Birlik Komitesi tarafından Ankara'ya çağrıldı. Bir süre komite üyeleriyle birlikte çalıştıktan sonra, Paris Büyükelçiliği'nde Basın ve Enformasyon müşavirliğine atandı.

Aydemir Balkan, Milli Birlik Komitesi'nin sosyal reformları gerçekleştirebilmesi için bir dönem daha işbaşında kalmasını istiyordu. 14 Şubat 1961'de komite dışında bırakılan 14 radikal subayla ilişkilerini sürdürdü. 22 Şubat 1962'de emekliye sevk edildi.

1964'de UNESCO Teşkilatı'na giren Aydemir Balkan bilim sektörüne Asya ve Uzakdoğu başkanı oldu. Amerika, Afrika ve Asya kıtalarında 20 kadar gelişmekte olan ülke için proje hazırlanması ve uygulanmasında sorumluluk

üstlenen Balkan, UNESCO'da 24 yıl görev yaptı. O dönemde Unesco'da Türkiye Milli Komisyonu'nun kurulmasında da büyük katkıları oldu.

Unesco'dan emekli olduktan sonra da bir süre Paris Büyükelçiliği'nde Kültür Müşaviri olarak çalıştı.

Aydemir Balkan, yaşamının son yirmi yılını anılarını yazmakla geçirdi:

Eserleri;

Akşam Nöbeti, Boyut Yayınları, 2003

Mavi Yıllar, Boyut Yayınları, 2006

Kavak Yelleri, Boyut Yayınları, 2009

Şubat 2017'de kaybettiğimiz Aydemir Balkan, evli ve üç çocuk babasıdır.

ÖNSÖZ

Aydemir'in Anılarında Perde Arkaları

Aydemir Balkan'ı 1953'te Paris'te tanıdım. Ben Akşam'ın Paris muhabiriydim, o da bir mimarlık bürosunda çalışıyordu. Aramızda sıcak bir dostluk gelişti.

Sonraki yıllarda her Paris'e gidişimde birlikte olduk. Ortak dostlarımız vardı. Avni Arbaş, Mübin Orhon, Oğuz Orbey, Üstün Üstündağ ve daha birçok kişi... Bir süre sonra Aydemir, Cumhuriyet'te çıkan yazılarıyla, özellikle NATO konularındaki gözlemleriyle aydın çevrelerde büyük bir ün kazandı. Saygı ve sevgi yarattı.

1960'ta, 27 Mayıs Devrimi'nden sonra Milli Birlik Komitesi'nin bazı üyeleriyle arasında gelişen yakın ilişkiler onu politik bir yaşama sürükledi. Paris Büyükelçiliği Basın Müsteşarlığı'na atandı. İki yıl kadar süren bu dönemde Aydemir, Milli Birlik Komitesi'nden ayrılan "14'ler Grubu"nun on beşinci üyesi durumundaydı. O dönemde ben sık sık Afrika ülkelerine gidiyordum. Onun Paris'teki etkinliklerine tanık olamadım.

Aydemir'in siyasal yaşamı, Milli Birlikçilerin tasfiyesinden bir süre sonra sona erdi. Mimarlık bürosu artık onu tatmin etmiyordu. Kendi eğilimlerine en uygun görevi bir-

kaç yıl sonra Unesco'nun bilim sektöründe buldu. Yaklaşık yirmi beş yıl orada, uluslararası alanda bir kişilik ve ün kazandı.

Aydemir, Unesco'dan emekliye ayrıldıktan sonra da boş durmadı, anılarını yazdı. Akşam Nöbeti (2003), Mavi Yıllar (2006), Kavak Yelleri (2009), son olarak da Tanıdığım Eşsiz İnsanlar...

Bu kitabın birinci bölümünde Aydemir'in çocuk yaşlarında Atatürk'e hayran olmasına yol açan tatlı anılar yer alıyor.

İkinci bölümde Aydemir'in babası Doktor Yusuf Balkan'ın Nazım'a düşkünlüğünü, Aydemir'in Paris'teki evinde Nazım'ı konuk etmesini, Globe Kitabevi'nde imza günlerinde Nazım'a gösterilen ilgiyi okuyoruz.

Üçüncü bölümde 27 Mayıs Devrimi... 14'ler Olayı... Komite içinde ayrılıklar... Siyasal düzene başkaldırırlar... 14'lerin çok partili düzene geçmeden önce alınmasını istedikleri önlemler, onlara karşı gelenler... Özellikle İnönü'nün, Ecevit'in ve Metin Toker'in tutumları...

Dördüncü bölümde, Yaşar Kemal'in yaşamında az bilinen olaylar yer alıyor: Askerlikte gördüğü işkenceler... Doktor Yusuf Balkan'ın onu önce hastaneye, sonra da evine alarak koruması... Yaşar'ın Aydemir'in kız kardeşine olan aşkı... Yoksulluk yılları... Cumhuriyet'e girişi, İnce Memed'in bir bomba gibi patlaması, Nobel'e adaylık ve Yaşar Kemal'deki değişiklikler.

Aydemir, bu son kitabında akıcı bir dille o günlerde tanık olduğu olayları, gözlemlerini ve yorumlarını anlatıyor.

Bu anılardan çok şeyler öğreniyoruz.

Hıfzı Topuz

Birinci Bölüm

ATATÜRK

ATATÜRK

Sarı Zeybek

Babam o akşam eve pür heyecan geldi.

“Atatürk aniden Eskişehir’e gelmiş. Doğru Hava Tümeni’ne... Bombardıman alayının Diyarbakır’a gitmesi için emir vermiş. Savaşa girmemiz bir gün sorunu... Belki de saat...”

Annem şaşkındı. Zavallı annem... Daha otuz yaşında bile değildi. Doğduğundan beri üç savaş yaşamıştı. Babama hiçbir şey söylemeden dinliyordu. Neden sonra:

“Demek böyle,” dedi.

Babam:

“Atatürk bu gece Orduevi’ne gelecek. Ben gitmeliyim. Bütün arkadaşlar orada,” dedi.

Babam, Hava Kuvvetleri’nde uçuş doktoru Binbaşı Yusuf Bey... İki doktor arkadaşıyla her yıl pilotların sağlık durumunu kontrol ederdi. Ayrıca Harbiye’den pilot olmak isteyen gençleri çok sıkı bir muayeneden geçirirdi.

Eskişehir, Hava Kuvvetleri’nin merkeziydi, av ve bombardıman filoları ve eğitim uçakları ile doluydu. Hava Harp Okulu da Eskişehir’deydi.

Atatürk, “İstikbal göklerde!” demişti. Türk Hava Kurumu’nu kurmuştu. Planör ve paraşüt kamplarını aç-

mişti. Gaziemir’de, Çorlu’da, Merzifon’da, Etimesgut’ta, Bursa’da yeni askeri hava limanları yapılmıştı. İngiltere ve Almanya’dan yüzlerce uçak satın alınmıştı. Kayseri’de ilk uçaklarımız, eğitim uçakları yapılmaya başlanmıştı. Türkiye, birkaç yıl içinde Balkanların ve Yakındoğu’nun en büyük hava kuvvetlerine sahip olmuştu. Havacılar, Atatürk’ün gözbebeğiydiler. Manevi kızı Sabiha Gökçen’i de savaş pilotu yapmıştı.

1937-38 yıllarında Hatay Krizi’ni yaşıyorduk. Daha ilkokuldaydım. Güzelim Antakya, 1. Dünya Savaşı’ndan sonra Suriye’nin bir parçası olarak galip Fransa’ya kaptırılmıştı.

Osmanlı toprakları cetvelle çizilmiş sınırlarla taksim edilmiş, yeni devletler icat edilmiş, operet krallıklar, emirlikler, şeyhlikler arasında taksim edilmişti. Halklar, kabileler birbirine karışmıştı. Elbet bir gün direnecekler, isyan edeceklerdi. Bu yapay bölünmeler yaşanamazdı. Böylece bu rezil taksim, yetmiş yıl müthiş katliamlara, insaniyetin artık görmek istemediği yeni facialara yol açtı.

Çocukken bunları elbet bilemiyordum. Yıllar geçtikten sonra, Galatasaray’a, Teknik Üniversite’ye gittikten sonra, hele Avrupa’da Anya’yı Konya’yı öğrendikten sonra gözlerim açıldı.

Orduevi, evimizin hemen karşısındaydı. Eski bir binaydı. Güzel bir bahçesi ve tenis kortları, büyük bir merasim salonu, orkestrası vardı. Orada düğünler, balolar verilirdi. Birkaç yıl sonra genç pilotlarla tenis oynamaya başlayacaktım. Çene Faruk (Uçaner), başlıca rakibimdi.

Yıllar sonra caddenin öbür ucuna gayet büyük bir hava hastanesi yapıldı. Konferanslar ve deneyler için iki büyük amfisi vardı. Havacılar, kadirşinas insanlardı. Amfinin birine Sabiha Gökçen adını verdiler, öbürüne de ilk uçuş doktoru Yusuf Balkan’ın...

Hava subayları arasında Kara Kuvvetleri’ndeki gibi katı disiplin yoktu. Belki her gün tehlikeyle, ölümle boğuşmak,

onları bu davranışlara götürüyordu. Hepsi neşeli, şakacı ve muzipti. Hemen hemen hepsinin bir takma adı vardı. Hatırladıklarım; Kara Cevat, Foto Nuri, Seksek İrfan, Matkap Hayri, Soğuk Arif, Uzun Zeki, Sarı İhsan, Perişan Cemil, Çene Faruk, Süzüm, Ayı Enver...

Necdet ve Cemil Ağabeyler iki yıl sonra şehit oldular. Enver Ağaoğlu (Ayı Enver), pehlivan yapılı, güzel bir adamdı. Galatasaray mezunu idi. Ayrıca İngilizce de bilirdi. Her uçağı büyük bir ustalıklarla kullandığı için Hava Kuvvetleri'nin deneme pilotuydu. Almanya ve İngiltere'ye gitmiş, modern uçakların alınmasında başrolü oynamıştı. Böylelikle Almanların meşhur bomba uçakları Heinkel'ler, İngilizlerin Hurricane ve Spitfire av uçakları ve Amerikalılardan da Glenn Martin bomba uçakları bize gelmişti. Hemen söyleyeyim ki bunların parasını milletimiz tıkr tıkr ödemişti. Açılan geniş bir kampanya ve bağışlarla yüklü paralar toplanmıştı. Halk cömertçe veriyordu. Böylece Atatürk, ordumuzun vurucu kuvvetini, Hava Kuvvetleri'ni yaratmıştı.

Yaşlı hava subayları, yani yaşı 30'undan fazla(!) olanlar babamın arkadaşlarıydı. Şakir Türsel (çocukları oyun arkadaşımızdı), Yahya Rıza Biltan (oğlu Mehmet Ali, benden de afacan bir oğlandı. Yıllar sonra başarılı bir jet pilotu oldu), Namık, İlhami, Hulki Beyler, Zeki Doğan (İzmir'e 9 Eylül'de ilk bayrağını çeken süvari teğmeni Zeki, sonradan Hava Kuvvetleri Komutanı oldu), Seksek İrfan ve Celal Yakkal, ilk hava generalleriydi. Celal Bey filosuyla Moskova'ya kadar uçmuş, Stalin de pilotlarımıza Kremlin'de bir ziyafet vermiş, hepsiyle teker teker votka kadehi tokuşturmuştu.

Giritli Hulki Bey, havacıların espri hazinesiydi (ne yazık ki tanıdıklarımın yarısı şehit oldu). Hulki Bey, İlhami, Kara Cevat, Şakir Türsel... Onlara elbette yıllar boyunca başka şehitler katıldı. Ruhları şad olsun.

Demek o gece Atatürk Orduevi'ne gelecekti. Yerimde duramıyordum. Atatürk hemen karşımıza gelecekti demek! Atatürk, biz küçük öğrenciler için bir ilahtı. Aramızda ko-

gazap... KonuŐmuyor, susuyordu. Tam yedi yıl susacaktı. Aklıma Nazım Hikmet'in bir Őiiri gelmişti:

“Bir fiŐek yatağında kurŐun nasıl susarsa”

Yaşar Kemal de susuyordu. Yedi yıl susacaktı, ama yedi yıl, tam yedi yıl sonra, edebiyat dđnyamızda coŐkun ve yavuz bir top gđrleyecekti: İnce Memed...

